

SAŽETAK PRESUDE

KUDREVIČIUS I DRUGI PROTIV LITVE PRESUDA VELIKOG VIJEĆA OD 15. LISTOPADA 2015. ZAHTJEV BROJ 37553/05

Nema povrede prava na slobodu okupljanja zbog kažnjavanja prosvjednika koji su blokirali prometnice

❖ ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su litavski poljoprivrednici. U travnju 2003. godine grupa poljoprivrednika prosvjedovala je ispred zgrade litavskog parlamenta zbog pada otkupne cijene raznih poljoprivrednih proizvoda i ukidanja subvencija za njihovu proizvodnju, tražeći da država poduzme odgovarajuće mjere.

U svibnju 2003. sastala se komora poljoprivrednika, organizacija koja zastupa interese poljoprivrednika, koja je odlučila organizirati prosvjede na tri različite lokacije u blizini najvećih državnih prometnica. Nekoliko dana kasnije poljoprivrednici su blokirali tri pravca autoceste. Policija tvrdi da takva vrsta prosvjeda nije bila prijavljena. Dva dana kasnije, nakon uspješnog ishoda pregovara s vladom, poljoprivrednici su prekinuli blokadu cesta.

Nakon prosvjeda policija je započela s istragom protiv podnositelja i brojnih drugih osoba zbog sumnje da su prouzročili pobunu. U srpnju 2003. godine podnositeljima je naloženo da ne napuštaju mjesto prebivališta, a ta je mjera ukinuta u listopada 2003. godine.

Dana 4. prosinca 2003. godine podignuta je optužnica protiv podnositelja. Dvojica podnositelja optuženi su zbog poticanja na pobunu, a preostala trojica za teško kršenje javnog reda za vrijeme pobune. Tijekom kaznenog postupka jedna prijevoznička tvrtka podnijela je tužbu za naknadu štete protiv prvog podnositelja, kao osobe koja je potaknula poljoprivrednike na blokadu prometnica.

U rujnu 2004. godine podnositelji su osuđeni zbog poticanja na pobunu ili sudjelovanja u pobuni. Svaki od podnositelja osuđen je na šestodnevnu kaznu zatvora s rokom kušnje od godine dana. Podnositeljima je naloženo da se, u slučaju napuštanja mjesta prebivališta na duže od 7 dana, moraju javiti policiji.

U siječnju 2005. godine žalbeni sud je odbio žalbe podnositelja. Vrhovni sud odbio je njihovu reviziju.

Podnositelji su pred Sudom prigovarali na povredu prava na slobodu izražavanja te na povredu prava na slobodu udruživanja. Presudom vijeća od 26. veljače 2014. godine Sud je utvrdio da je došlo do povrede prava na slobodu udruživanja i dosudio podnositeljima pravičnu naknadu. Na zahtjev vlade, predmet je upućen na razmatranje velikom vijeću.

❖ OCJENA SUDA

Sud je ponovio da pravo na slobodu udruživanja predstavlja temeljno pravo u demokratskom društvu. Međutim, članak 11. Konvencije štiti jedino pravo na „mirno okupljanje“, dakle sve skupove osim onih čiji organizatori i sudionici imaju nasilne namjere, potiču na nasilje ili na drugi način odbacuju temelje demokratskog društva. Sud je nadalje primijetio da podnositelji nisu osuđeni za sudjelovanje u nasilju ili poticanje na nasilje, nego zbog povreda javnog reda blokiranjem prometnica.

Osuda podnositelja bila je utemeljena u litavskom kaznenom zakonu koji propisuje kažnjavanje za pobunu. Primjena ove odredbe bila je predvidljiva za podnositelje, jer su morali biti svjesni da će nepoštivanje zakonitih policijskih naredbi dovesti do njihove kaznene odgovornosti. Njihovo kažnjavanje imalo je legitiman cilj u sprječavanju nereda i zaštiti prava i sloboda drugih.

Naime, poljoprivrednicima je bilo dozvoljeno prosvjedovati na za to predviđenim mjestima. Litavske su vlasti dale svoje izričito prethodno odobrenje za održavanje prosvjeda, na kojima su se poljoprivrednici okupljali u razdoblju od 19. do 21. svibnja 2003. godine. Ovi mirni prosvjedi nisu zahtijevali intervenciju policije.

Međutim, oko podneva 21. svibnja 2003. godine, uslijed zastoja u pregovorima poljoprivrednici su odlučili promijeniti mjesto prosvjeda, i to sa mjesta koja su prethodno bila dogovorena s policijom na susjedne ceste, tj. najvažnije prometnice u državi. Istoga dana trojica podnositelja dovezla su traktore na autocestu i njima blokirala promet.

Promjena mjesta prosvjeda s mjesta za koje je policija dala dozvolu na autocestu predstavlja vidljivo kršenje uvjeta dozvole. To je učinjeno bez prethodnog obavještanja vlasti o tome i bez zahtjeva da se izmijeni dozvola za održavanje prosvjeda. Sud je ocijenio da nedozvoljena blokada cesta nije imala opravdanje u „tekućem događaju koji zahtjeva neposrednu reakciju“.

Sud nema razloga sumnjati u utvrđenja domaćih vlasti da su poljoprivrednici imali na raspolaganju alternativna, zakonita sredstva da zaštite svoje interese.

Sve dok su se prosvjedi održavali na dogovorenim lokacijama, promet je neometano tekao. Odluka prosvjednika da ih premjeste na autoceste uz korištenje traktora ne može se smatrati ničim drugim nego pokušajem blokiranja i smanjivanja protoka vozila i stvaranjem kaosa kako bi se skrenula pozornost na potrebe poljoprivrednika. Cilj namjernog blokiranja cesta bio je stvaranje pritiska na vladu da usvoji zahtjeve poljoprivrednika, a vidljivo je i da su prosvjednici prekinuli prometnu blokadu čim su njihovi zahtjevi usvojeni.

Akcije prosvjednika nisu bile usmjerene na neku aktivnost koju nisu odobravali, već na fizičku blokadu druge aktivnosti (korištenje autocesta), koja nije imala izravnu vezu s objektom njihovog prosvjeda – navodnom neaktivnošću vlade po pitanju snižavanja cijena nekih poljoprivrednih proizvoda.

Kao što je razvidno iz sudske prakse Suda, namjerno i ozbiljno ometanje normalnog života drugih građana od strane prosvjednika do mjere koja značajno prelazi ono ometanje koje je svojstveno normalnom korištenju prava na mirno okupljanje na javnom mjestu, može se smatrati činom koji treba osuditi. Sud je zauzeo stajalište da iako podnositelji nisu počinili nasilje niti su poticali druge na nasilje, gotovo potpuna blokada tri najvažnije autoceste, uz

očigledno nepoštivanje policijskih naredbi te potreba i prava korisnika cesta predstavlja ponašanje koje se, i pored izostanka fizičkog nasilja, može smatrati činom koji treba osuditi.

Imajući u vidu slobodu procjene koju uživa država u takvim okolnostima, Sud smatra da je ona imala puno pravo zaključiti da interesi javnog reda nadilaze interese poljoprivrednika koji su pribjegli blokadi cesta kao načinu ostvarivanja svojih ciljeva u pregovorima s vladom.

Nadalje, Sud je primijetio da je svaki podnositelj kažnjen blagom šestodnevnom uvjetnom kaznom. Nisu im naplaćene nikakve novčane kazne, a jedina stvarna posljedica njihove osude bila je da tijekom godine dana moraju dobiti odobrenje u slučaju da žele napustiti mjesto prebivališta na dulje od 7 dana.

Sud je presudio da su kažnjavanjem podnositelja zbog pobune tijekom prosvjeda litavske vlasti postigle pravičnu ravnotežu između zaštite prava i sloboda drugih i sprečavanja nemira s jedne strane te prava na slobodu udruživanja s druge strane. Svoju procjenu vlasti su utemeljile na prihvatljivoj ocjeni činjenica i dostatnim razlozima, pa nisu prekoračile dopuštenu slobodu procjene u ovim pitanjima.

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud.

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.